

**Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ZYGMUN BAUMAN
ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟ ΣΤΗ ΜΕΤΑ-ΝΕΩΤΕΡΙΚΟΤΗΤΑ.**

Γιώργος Μπουσούτας – Θανάσουλας

2017

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο Zygmund Bauman (1925-2017), ήταν ένας από τους σημαντικότερους διανοητές που έχουν ασχοληθεί με την νεωτερικότητα. Οι απόψεις του για αυτή έχουν επηρεάσει την κοινωνιολογία σε πολύ μεγάλο βαθμό. Η θεωρία του έχει επηρεαστεί τόσο από θεωρητικούς του 19^{ου} αιώνα, όπως ο Karl Marx (1818-1883) και ο Max Weber (1864-1920), όσο και του 20^{ου} όπως ο Theodor Adorno (1903-1969) ο Κορνήλιος Καστοριάδης (1922-1997) και ο Emmanuel Levinas (1906-1995).¹

Η μαρξιστική επιρροή είναι εμφανής στην αρχική του σκέψη. Στην συνέχεια όμως άσκησε κριτική στον Μαρξισμό στρεφόμενος σε μια πιο πολυεπίπεδη θεώρηση των κοινωνικών φαινομένων. Στην αλλαγή του αυτή σημαντικό ρόλο παίζουν οι Antonio Gramsci (1891-1937) και Georg Simmel (1858-1918).² Στο έργο του ανοίγει νέους ορίζοντες προβληματισμού, λόγω του συνδυασμού των επιστημών της κοινωνιολογίας, της ανθρωπολογίας, της ηθικής φιλοσοφίας και πολιτισμικών σπουδών. Για τον Bauman η κοινωνιολογία είναι υπόθεση ηθική, διότι επιδιώκει να κατανοήσει τους ανθρώπους, τις ελπίδες, τις επιθυμίες και τους προβληματισμούς τους.³

¹ Δεμερτζής Ν. Περεζούς Κ. (2010) «Ο Ζίγκουντ Μπάουμαν και η Διφορούμενη Νεωτερικότητα» στο Σωκράτης Κονιόρδος (επιμ) *Κοινωνική Σκέψη και Νεωτερικότητα*, Gutenberg, Αθήνα, σ.348

² ο. π.

³ ο. π. σ. 349

Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ ZYGMUN BAUMAN
ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟ ΣΤΗ ΜΕΤΑ-ΝΕΩΤΕΡΙΚΟΤΗΤΑ

Στην μελέτη αυτή θα παρουσιάσουμε την άποψη του Bauman για τον κοινωνικό αποκλεισμό την εποχή της μετά-νεωτερικότητας. Στο πρώτο μέρος θα παρουσιάσουμε τις θέσεις του για την νεωτερικότητα και την μετανεωτερικότητα καθώς και την κριτική που άσκησε στα χαρακτηριστικά τους γνωρίσματα. Στο δεύτερο μέρος θα εξετάσουμε την σχέση του κοινωνικού αποκλεισμού με την κοινωνική ανισότητα και την οικονομία της εποχής της παγκοσμιοποίησης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

Νεωτερικότητα και Μετανεωτερικότητα στην σκέψη του Bauman

Ο Bauman συνδέεται με την ανάλυσή του για την μετα-νεωτερικότητα και την πρότασή του, από το 1990, για μια κοινωνιολογία της μετα-νεωτερικότητας. Αντιλαμβάνεται την μετα-νεωτερικότητα σε άμεση σχέση με την νεωτερικότητα και κατά κάποιο τρόπο την χαρακτηρίζει ως «νεωτερικότητα χωρίς αυταπάτες». Νεωτερικότητα και μετα-νεωτερικότητα είναι για αυτόν συμπληρωματικές εκδοχές του σύγχρονου πολιτισμού και δεν υπάρχει χάσμα ή σύγκρουση μεταξύ τους.⁴

Θεωρεί ότι στις χώρες της Δύσης πραγματοποιούνται με σειρά από θεμελιακές εξελίξεις οι οποίες διαμορφώνουν ένα νέο πλαίσιο στις ανθρώπινες δραστηριότητες, δημιουργώντας νέες προκλήσεις. Πρώτα από όλα υπάρχει μια μετάβαση από μια 'σταθερή' σε μια 'ρευστή' κατάσταση της νεωτερικότητας στην οποία οι κοινωνικές δομές αποσυντίθενται, σε συντομότερο χρονικό διάστημα από αυτό που χρειάστηκε για να δημιουργηθούν. Πραγματοποιείται ο διαχωρισμός εξουσίας και πολιτικής λόγω της απόσπασης μέρους της εξουσίας του κράτους-έθνους και παραχώρησής της σε υπερεθνικούς θεσμούς. Παρατηρείται επίσης, ένας συνεχής περιορισμός της υποστηριζόμενης από το κράτος κοινοτικής ασφάλειας, ο οποίος υποσκάπτει την κοινωνική αλληλεγγύη. Υπάρχει ακόμη κατάρρευση της συστηματικής σκέψης, του μακροχρόνιου

⁴ ο. π. σ 350

προγραμματισμού και της δράσης, με αποτέλεσμα τον χρονικό κατακερματισμό της πολιτικής δράσης και του ατομικού βίου σε πολλά βραχυχρόνια προγράμματα. Τέλος η επιλογή των λύσεων των διαφόρων δυσχερών καταστάσεων, οι οποίες δημιουργούνται ως συνέπεια των μεταβαλλόμενων συνθηκών, μεταφέρεται σε κάθε άτομο χωριστά, που τώρα καλούνται «ελεύθεροι επιλογείς» και φέρουν την ευθύνη των αποφάσεών τους. Η «συμμόρφωση στους κανόνες» έχει δώσει την θέση της στην «ευελιξία στις μεταβολές».⁵

Ο Bauman δεν αντιμετωπίζει την νεωτερικότητα ως μια οριοθετημένη και συγκεκριμένη χρονική περίοδο της ιστορίας, η οποία παίρνει την θέση μιας άλλης που προηγείται. Την θεωρεί ως μια πρακτική μέσω της οποίας η κοινωνία αρνείται και υπερβαίνει την αβεβαιότητα με εργαλεία τον ορθολογισμό, την τεχνολογία και την επιστήμη. Για την μετα-νεωτερικότητα θεωρεί ότι «καταφάσκει το διαφορούμενο της ανθρώπινης κατάστασης» δεχόμενος ότι υπάρχει μια αρνητική κατάσταση στις υποθέσεις των ανθρώπων και για αυτό ασκεί κριτική στις προτάσεις της νεωτερικότητας.⁶

Δεν προτείνει κάποιο ιδιαίτερο ορισμό της νεωτερικότητας και κατά συνέπεια δεν την 'βλέπει' ως μια δομημένη και οριστική κατάσταση. Εστιάζει την σκέψη και την κριτική του σε συγκεκριμένες όψεις και χαρακτηριστικά της, τα οποία δημιουργούν νέες αφηγήσεις. Η νεωτερικότητα αντιμετωπίζεται ως ένα «πρόταγμα» του στο οποίο κάποια στοιχεία του έχουν πραγματοποιηθεί, κάποια δεν έχουν, ενώ κάποια άλλα είναι καταπιεσμένα. Οι πολλαπλές αφηγήσεις για αυτή και ο τρόπος που αντιμετωπίζεται από τους διάφορους στοχαστές η νεωτερικότητα δίνουν στον Bauman την δυνατότητα να προτείνει μια «εναλλακτική οπτική γωνία» στις κρίσεις του για όψεις της σύγχρονης ζωής που δεν είχαν εντοπιστεί.⁷

Η νεωτερικότητα κατά συνέπεια είναι ένα πρόταγμα. Ο Gregor McLennan (1952 -) το ονομάζει «πρόταγμα του Διαφωτισμού». Η θέση του Bauman για το πρόταγμα δεν είναι εμφανής άμεσα. Αποκλείει τις προτάσεις των Peter Dews (1952-) και Jürgen

⁵ Bauman Z. (2008), *Ρευστοί Καιροί*, μτφρ Κ. Γεώργιας, Μεταίχμιο, Αθήνα σ. 15-19

⁶ Δεμερτζής Ν. Περεζούς Κ. (2010), ο. π. σ. 350.

⁷ ο. π. σ. 351

Hambermas (1929-) ότι μπορεί να υπάρχει και μια θετική εικόνα του Κόσμου και ότι κύριο μειονέκτημά του είναι οι «δυτικές αξιώσεις για οικουμενικότητα».⁸ Το πρόταγμα αυτό για τον Bauman δεν είναι κάτι τετελεσμένο, αλλά μια πραγματικότητα την οποία ζούμε. Στην εποχή της νεωτερικότητας έχουν πραγματοποιηθεί σημαντικές αλλαγές, γεγονός που τον κάνει να χρησιμοποιεί τις εκφράσεις «ρευστή νεωτερικότητα» ή «μετανεωτερικότητα» για να τις προσδιορίσει. Οι αλλαγές αυτές ξεκίνησαν την δεκαετία του 1950.⁹

Θεωρεί ότι ο όρος *μετα-νεωτερικότητα* δείχνει την συνέχεια κι ταυτόχρονα την ασυνέχεια που υπάρχει ανάμεσα στην σύγχρονη κοινωνική κατάσταση, την μετά-νεωτερική και αυτή που την δημιούργησε, την νεωτερική. Μια διαφοροποίηση των δύο αυτών περιόδων, της νεωτερικότητας και της μετανεωτερικότητας, είναι ότι η πρώτη χαρακτηρίζεται ως μια «κοινωνία παραγωγής», ενώ τη δεύτερη ως μια «κοινωνία κατανάλωσης». Στην πρώτη οι άνθρωποι ασχολούνται με την παραγωγή αγαθών ενώ η δεύτερη έχει χαρακτηριστικό της την ανάπτυξη της κατανάλωσης των προϊόντων.¹⁰

Στην μετά-νεωτερική εποχή η παραγωγή των προϊόντων χρειάζεται λιγότερους ανθρώπους. Αυτοί που δεν εργάζονται δεν αποτελούν πλέον έναν «εφεδρικό στρατό» για την παραγωγή, αλλά χαρακτηρίζονται ως «κακοί καταναλωτές» διότι δεν έχουν την ικανότητα για κατανάλωση. Η κατανάλωση είναι ατομική δραστηριότητα, ενώ η εργασία και η παραγωγή αποτελούν συλλογικό έργο. Αποτέλεσμα της κατανάλωσης η δημιουργία μια κουλτούρας ατομικότητας, με χαρακτηριστικό παράδειγμα την αποδυνάμωση της εικόνας των συνδικάτων στην μετά-νεωτερική κοινωνία.¹¹

Τα μηνύματα της πολιτικής μιλούν για την αύξηση της ευελιξίας στην αγορά της εργασίας ως τον μόνο τρόπο για να περιοριστεί η ανασφάλεια της καθημερινότητας, καθιστώντας ακόμη περισσότερο ιδιωτική την επίλυση των προβλημάτων, ενώ αποκλείεται η δυνατότητα υπαρκτικής ασφάλειας που να στηρίζεται στην συλλογική

⁸ McLennan G. (2003) «Το πρόταγμα του Διαφωτισμού υπό επανεξέταση», στο Hall S. Held D. και McGrew A. (επιμ) *Η Νεωτερικότητα σήμερα: Οικονομία, Κοινωνία, Πολιτική, Πολιτισμός*, Σαββάλας, Αθήνα, σ. 496

⁹ Δεμερτζής Ν. Περεζούς Κ. (2010), ο. π. σ. 351

¹⁰ ο. π.

¹¹ ο. π. σ. 352

προσπάθεια. Η ατομική επιβίωση ενθαρρύνεται μέσα σε έναν κόσμο «αθεράπευτα κατακερματισμένο, εξατομικευμένο και έτσι περισσότερο αβέβαιο και απρόβλεπτο»¹²

Η παραγωγική κοινωνία ζητά από τα μέλη της να έχουν μια πειθαρχημένη και συλλογική συμπεριφορά στην παραγωγή των προϊόντων. Αντίθετα την εποχή της κατανάλωσης η συλλογική προσπάθεια δεν είναι το ζητούμενο, αλλά αντίθετα πολλές φορές επιδιώκεται η αντιπαράθεση μεταξύ των διαφόρων κοινωνικών ομάδων. Οι καταναλωτές γίνονται «συλλέκτες αισθήσεων» και σύμφωνα με τον Jan Baudrillard (1929-2007) «ο καταναλωτισμός δεν έχει να κάνει με την επιθυμία να αποκτήμε και να κατέχουμε όλο και περισσότερα πράγματα, αλλά με την έξαψη και την σαγήνη που μας προκαλεί το ενδεχόμενο μιας νέας και πρωτόγνωρης αίσθησης». Με τον τρόπο αυτό ο «παραγωγός-στρατιώτης» μετατρέπεται σε «αισθησιο-συλλεκτικό άνθρωπο καταναλωτή» και αναπτύσσει ακατάλληλες, θνησιγενείς και προβληματικές σχέσεις με τους άλλους ανθρώπους.¹³

Ο Bauman θεωρεί ότι η νεωτερικότητα απορρίπτει τον Κόσμο έτσι όπως αυτός υπάρχει και προσπαθεί να τον αλλάξει. Η μετανεωτερικότητα νοείται ως επέκταση και ως ανάπτυξη ορισμένων από τα χαρακτηριστικά της νεωτερικότητας. Ο σύγχρονος Κόσμος βρίσκεται σε συνεχή κίνηση μεταξύ του εκσυγχρονισμού και της καταστροφής. «Η κινητικότητα αναρριχάται στο βάθρο της υπέρτατης επιθυμητής αξίας». Η μετανεωτερικότητα συμβάλλει στην κινητικότητα ακόμη περισσότερο. Ο πολιτισμός της δεν αισθάνεται καμία δέσμευση με το παρελθόν, αισθάνεται αποκομμένος από την παράδοση και επιδιώκει την αντικατάστασή της από την μόδα.¹⁴

Όπως παρουσιάζει στο έργο του, ο πολιτισμός και η λογική της μετανεωτερικότητας δεν είναι η συσσώρευση γνώσης, αλλά το σπάσιμο κάθε δέσμευσης και αυτοπεριορισμού που προέρχεται από το παρελθόν. Δεν επιδιώκει κανείς τον έλεγχο του μέλλοντος, όπως στην νεωτερικότητα, αλλά την αποφυγή μακροχρόνιων υποχρεώσεων. Σε αυτό το πλαίσιο δεν επιδιώκει ο άνθρωπος της μετά-νεωτερικότητας την διατήρηση μιας υγιούς ζωής αλλά το να είναι καθημερινά σε φόρμα. Στην νεωτερικό-

¹² Bauman Z. (2008), ο. π. σ. 35

¹³ Δεμερτζής Ν. Περεζούς Κ. (2010), ο. π. σ. 352-353

¹⁴ ο. π. σ. 354

τητα ο άνθρωπος επιδίωκε να αποκτήσει μια δική του ταυτότητα για το άτομό του. Αντίθετα στην μετα-νεωτερική εποχή η προσπάθειά του είναι να απαλλαγεί από την οριστική επιβολή της ταυτότητας αυτής.¹⁵

Επισημαίνει ότι η ακραιφνής μετά-νεωτερική αντίληψη είναι προβληματική για τρεις λόγους. Πρώτα από όλα είναι διατυπωμένη με ακραίο και υπερβολικό τρόπο ώστε επηρεάζει «σοβαρούς αλλά διστακτικούς 'νομοθέτες'». Η διατύπωση του 'μη-απόλυτου' γίνεται με πολύ απόλυτο τρόπο ώστε να αυτοαναιρείται και τέλος ο ρόλος του διανοούμενου φαίνεται μάλλον άσκοπος αφού ο Κόσμος είναι πολύμορφος και δε μπορούμε να κάνουμε πολλά πράγματα σε αυτόν.¹⁶

¹⁵ ο. π. σ. 355

¹⁶ McLennan G. (2003) ο. π. σ. 498

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Ο κοινωνικός αποκλεισμός στην μετα-νεωτερικότητα

Μορφή που ενσαρκώνει τον άκρατο ατομισμό είναι αυτή του *τουρίστα*. Με την ονομασία αυτή ο Bauman ορίζει αυτόν που επισκέπτεται διάφορες περιοχές, χωρίς να συμμετέχει στις δραστηριότητες των περιοχών αυτών, επειδή του αρέσει να βλέπει νέα πράγματα. Διαφορετική μορφή είναι αυτή του *προσκυνητή* που ταξιδεύει έχοντας κάποιον προορισμό. Εκτός όμως από τις δύο αυτές μορφές υπάρχει και η μορφή του *πλάνητα* ο οποίος υποχρεώνεται να μετακινείται για να βρει στέγη, εργασία και ασφαλείς συνθήκες ζωής. Ο διαχωρισμός *πλάνητα* και *τουρίστα* συμπυκνώνει τις αντιθέσεις της σημερινής κοινωνίας και είναι κριτήριο διαφοροποίησης των ανθρώπων.¹⁷

Χαρακτηριστικό της ανάλυσης του Bauman είναι ότι η κοινωνία είναι διαστρωματωμένη στην μετα-νεωτερική εποχή με αντιθέσεις και ανταγωνισμούς που κρύβονται πίσω από την έννοια της ελευθερίας επιλογών. Η κοινωνία αυτή αποτελείται από ανώτερες και κατώτερες ομάδες που διαχωρίζονται σύμφωνα με την κινητικότητα που τις χαρακτηρίζει. Η κινητικότητα για τον *τουρίστα* είναι ελεύθερη επιλογή. Για τον *πλάνητα* είναι εξαναγκασμός. Ανάμεσά τους υπάρχει η «νέα μεσαία τάξη», η οποία βιώνει την υπαρξιακή αβεβαιότητά της.¹⁸ Κύριο στοιχείο της νεωτερικότητας είναι η

¹⁷ Δεμερτζής Ν. Περεζούς Κ. (2010), ο. π. σ. 355

¹⁸ ο. π. σ. 356

ύπαρξη των οικονομικών και κοινωνικών διαφορών. Θύμα των ανισοτήτων αυτών θα είναι τελικά η ίδια η Δημοκρατία.¹⁹

Ένας παράγοντας που συμβάλλει στην κινητικότητα και κατά συνέπεια ενισχύει την ανισότητα είναι η τεχνολογία, η οποία οδήγησε τους ανθρώπους σε μεγαλύτερη πόλωση μέσω της εξαφάνισης των αποστάσεων στον χώρο και τον χρόνο. Τα γεγονότα γίνονται αμέσως γνωστά από την μια άκρη του πλανήτη στην άλλη σε ελάχιστο χρόνο. Η παγκοσμιότητα της οικονομίας φέρνει επιπτώσεις στις ζωές των ανθρώπων σε όλον τον πλανήτη.²⁰ Η ανισότητα και η κινητικότητα κάνει την σημερινή κοινωνία κατά τον Bauman μια *κοινωνία νομάδων*²¹. Σε αυτή υπάρχουν δύο διαφορετικοί κόσμοι, ένας στην κορυφή και ένας στην βάση της ιεραρχίας της κινητικότητας. Η κινητικότητα είναι διαφορετική για έναν *τουρίστα* και διαφορετική για έναν *πλάνητα*.²² Η μορφή του *τουρίστα* είναι ηγεμονική και η μορφή του *πλάνητα* έχει ως στόχο να της μοιάσει: «ο περιπλανώμενος αλήτης αποτελεί το alter ego του τουρίστα».²³

Ο Bauman, ασχολείται με την δημιουργία των *περιπλανώμενων αλητών*. Τους θεωρεί το πιο μοιραίο δημιουργήματα του καπιταλισμού και της νεωτερικότητας κάνοντας λόγο για δημιουργία «ανθρώπινων αποβλήτων», δηλαδή ανθρώπων που η κοινωνία δεν χρειάζεται για την παραγωγική δραστηριότητα και θεωρούνται «περιττοί». Δεν μπορεί ούτε να τους αφομοιώσει ούτε να τους κάνει μη-τοξικούς για αυτή.²⁴ Είναι αποτέλεσμα της ίδιας της τάξης αλλά και της οικονομικής ανάπτυξης – παγκοσμιοποίησης, η οποία περιορίζει συνεχώς την «εποχή των Δικαιωμάτων»²⁵. Η πρώτη θεωρεί «αταίριαστα» κάποια μέλη της. Η δεύτερη προοδεύει με τον υποβιβασμό και την απα-

¹⁹ Bauman Z. (2013), *Πλούτος και ανισότητα. Μας ωφελεί όλους ο πλούτος των ολίγων;* μτφρ. Γρ. Λαμπράκος, Οκτώ, Αθήνα, σ. 11-13

²⁰ Bauman Z. (2008), σ. 21-22

²¹ Ένας όρος που συγκαλύπτει τις αντιθέσεις του σύγχρονου Κόσμου και αποδίδεται σε όλους αδιακρίτως τους σύγχρονους της μετά-νεωτερικής εποχής και ο οποίος συγκαλύπτει τις διαφορές που υπάρχουν σε αυτόν.

²² Δεμερτζής Ν. Περεζούς Κ. (2010), ο. π. σ. 356-357

²³ ο. π. σ. 358

²⁴ Bauman Z. (2008), ο. π. σ. 56-58

²⁵ Bauman Z. (2010), ο. π. σ. 18-19

ξίωση των παραδοσιακών τρόπων εργασίας. Στο έργο του εντοπίζει τρεις διακριτές διαδικασίες δημιουργίας τέτοιων «ανθρώπινων απορριμμάτων».²⁶

Η πρώτη από αυτές, επηρεασμένη από τον Sigmund Freud (1856-1939), θεωρεί ότι η νεωτερικότητα είναι μια «κατάσταση ψυχαναγκαστικού και εθιστικού σχεδιασμού». Ο ανθρώπινος σχεδιασμός δημιουργεί ανθρώπινα απορρίμματα τα οποία δεν συνάδουν με τις αρχές και τις αξίες της τάξης που ο σχεδιασμός απαιτεί. Οι 'ξένοι' της κάθε κοινωνίας σχετίζονται με το όραμα ή τις αξίες της τάξης. Ο ξένος για τον Bauman δεν είναι ύπαρξη αλλά προϊόν της σχέσης της κοινωνίας με το παρελθόν της για το οποίο δυσφορεί και το φοβάται. Ο ξένος προσδιορίζεται ως πηγή κακού και συντελεί στην αβεβαιότητα και την ρευστότητα της νεωτερικότητας.²⁷ Η νεωτερική κοινωνία με δύο τρόπους τους αντιμετωπίζει. Ο πρώτος με την αφομοίωση, με την οποία καταπνίγει την διαφορετικότητα και απαγορεύει κάθε παράδοση και πίστη που είναι διαφορετική από την κυρίαρχη. Ο άλλος με τον εκτοπισμό και τον αποκλεισμό ή την φυσική εξόντωση.²⁸

Η δεύτερη διαδικασία δημιουργίας ανθρώπινων απορριμμάτων έχει σχέση με την οικονομία και το πέρασμα από την κοινωνία της παραγωγής στην κοινωνία της κατανάλωσης. Η κοινωνία της κατανάλωσης δημιουργεί ανθρώπους υπεράριθμους για την παραγωγή προϊόντων. Αυτοί είναι αποτελέσματα των «όρων του εμπορίου και των απαιτήσεων της αγοράς», των αιτημάτων για παραγωγικότητα και αποτελεσματικότητα. Αντίθετα με την κοινωνία της παραγωγής που δημιουργούσε ανέργους, στην κοινωνία της κατανάλωσης υπάρχουν «οι περιττοί». Στην κοινωνία της παραγωγής η εργασία ήταν δικαίωμα. Στην κοινωνία της κατανάλωσης συναντούμε την έννοια της «δομικής ανεργίας» που παράγεται από την οικονομία. Η οικονομική πρόοδος δεν σημαίνει θέσεις εργασίας. Αντίθετα η εξειδίκευση και ο εξορθολογισμός των επιχειρήσεων τις περιορίζουν. Στην κοινωνία της παραγωγής ο άνεργος περίμενε να εργαστεί και πάλι. Στην καταναλωτική κοινωνία είναι «περιττός».²⁹

²⁶ Δεμερτζής Ν. Περεζούς Κ. (2010), ο. π. σ. 358-359

²⁷ ο. π. σ. 359-360

²⁸ ο. π. σ. 361-362

²⁹ ο. π. σ. 363-365

Η τρίτη διαδικασία δημιουργίας *ανθρώπινων απορριμμάτων* σχετίζεται με την παγκοσμιοποίηση. Πριν από αυτή μέσω του ιμπεριαλισμού και της αποικιοκρατίας αυτοί που «περίσσευαν» προωθούνταν σε περιοχές του πλανήτη που δεν υπήρχε αναπτυγμένη οικονομία. Ο Bauman θεωρεί ότι η νεωτερικότητα έγινε «καθολική κατάσταση του ανθρώπινου είδους» και αυτό δηλώνεται με την παγκοσμιοποίηση. Την εποχή αυτή συντελείται μια διάδοση του σύγχρονου δυτικού τρόπου ζωής σε όλη την υφήλιο καταργώντας την διάκριση κέντρο - περιφέρεια. Εκσυγχρονιστικές διαδικασίες υπάρχουν παντού και όλες οι χώρες παράγουν τα δικά τους *ανθρώπινα απορρίμματα* μη μπορώντας να απορροφήσουν αυτά των χωρών της Δύσης.³⁰ Για αυτόν δεν έχουμε ακόμη αντιληφθεί τις μακροπρόθεσμες συνέπειες της αυξανόμενης μάζας των *ανθρώπινων απορριμμάτων* στις πολιτικές και κοινωνικές ισορροπίες σε όλον τον πλανήτη.³¹

Φαινόμενο που προέρχεται από την παραπάνω κατάσταση είναι αυτό των μεταναστών, «οι περιπλανώμενοι αλήτες της παγκοσμιοποίησης». Κάποιοι από αυτούς προσαρμόζονται στα νέα δεδομένα και αποκτούν μια παγκόσμια ταυτότητα. Κάποιοι όμως μένουν στην «τοπικότητά» τους. Αυτοί μπορεί να είναι ίσως μια από τις αιτίες που «η παγκόσμια νεωτερικότητα θα πνιγεί μέσα στα ίδια τα σκουπίδια, τα οποία δεν έχει την δυνατότητα ούτε να τα ενσωματώσει εκ νέου, αλλά ούτε και να τα εξαφανίσει».³²

³⁰ ο. π. σ. 365-366

³¹ Bauman Z. (2008), ο. π. σ. 59

³² Δεμερτζής Ν. Περεζούς Κ. (2010), ο. π. σ. 366

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ο Zygmun Bauman θεωρείται ένας από τους σπουδαιότερους κοινωνικούς στοχαστές της σύγχρονης εποχής. Στο έργο του εντοπίζονται στοιχεία ηθικής, πολιτισμού και πολιτικής. Οι προτάσεις για τον καταναλωτισμό, την φτώχεια, την ανασφάλεια, την ηθική αδιαφορία είναι στοιχεία προβληματισμού και στοχασμού για την πολιτική και κοινωνική σκέψη.³³

Στην μελέτη αυτή εξετάσαμε την θεωρία του για τον *κοινωνικό αποκλεισμό* την εποχή της μετα-νεωτερικότητας. Στο πρώτο μέρος παρουσιάσαμε τις απόψεις του για την νεωτερικότητα και την μετα-νεωτερικότητα και την πρότασή του για την σχέση που υπάρχει ανάμεσά τους. Στο δεύτερο μέρος ασχοληθήκαμε με την δημιουργία των συνθηκών αποκλεισμού στην μετα-νεωτερική κοινωνία. Συγκρίναμε την *κοινωνία της παραγωγής* και τον τρόπο απορρόφησης του πλεονάζοντος ανθρώπινο δυναμικό με αυτόν της *κοινωνίας της κατανάλωσης* και εντοπίσαμε τον τύπο του *πλάνητα* και του *τουρίστα* στους οποίους προσδώσαμε τα σχετικά χαρακτηριστικά.

³³ ο. π. σ. 348

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Δεμερτζής Ν. Περεζούς Κ. (2010) «Ο Ζίγκουντ Μπάουμαν και η Διφορούμενη Νεωτερικότητα» στο Σωκράτης Κονιόρδος (επιμ) *Κοινωνική Σκέψη και Νεωτερικότητα*, Gutenberg, Αθήνα.
- Bauman Z. (2008), *Ρευστοί Καιροί*, μτφρ Κ. Γεώργιας, Μεταίχμιο, Αθήνα.
- Bauman Z. (2013), *Πλούτος και ανισότητα. Μας ωφελεί όλους ο πλούτος των ολίγων;* μτφρ. Γρ. Λαμπράκος, Οκτώ, Αθήνα, σ. 17
- McLennan G. (2003) «Το πρόταγμα του Διαφωτισμού υπό επανεξέταση», στο Hall S. Held D. και McGrew A. (επιμ) *Η Νεωτερικότητα σήμερα: Οικονομία, Κοινωνία, Πολιτική, Πολιτισμός*, Σαββάλας, Αθήνα.